

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний університет
«ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

S.P.A.C.E.
SOCIETY, POLITICS, ADMINISTRATION
IN CENTRAL EUROPE

Електронний науково-практичний журнал

Випуск 6

Одеса
2017

Головний редактор:

Д.В. Яковлев – доктор політичних наук, професор, декан факультету психології, політології та соціології Національного університету «Одеська юридична академія».

Заступник головного редактора:

К.М. Вітман – доктор політичних наук, професор, декан магістратури державної служби Національного університету «Одеська юридична академія».

Відповідальний секретар:

Д.Ю. Дворніченко – кандидат політичних наук, асистент кафедри міжнародного права та міжнародних відносин Національного університету «Одеська юридична академія».

Редакційна колегія:

С.В. Курбатов – доктор філософських наук, старший науковий співробітник, завідувач відділу лідерства та інституційного розвитку вищої освіти Інституту вищої освіти Національної академії педагогічних наук України та афілійований науковий співробітник Центру російських та євразійських досліджень Університету Уппсала (Швеція);

С.М. Наумкіна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук і права Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського;

Є.В. Перегуда – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політичних наук Київського національного університету будівництва і архітектури;

Л.Є. Смола – доктор політичних наук, професор, професор кафедри видавничої справи та редагування Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» імені Ігоря Сікорського;

В.О. Туляков – доктор юридичних наук, професор, проректор з міжнародних зв'язків Національного університету «Одеська юридична академія»;

В.Ф. Цвиг – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

І.В. Шапошникова – доктор соціологічних наук, доцент, декан факультету психології, історії та соціології Херсонського державного університету;

С.А. Щудло – доктор соціологічних наук, професор, завідувач кафедри правознавства, соціології та політології Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка;

Л.В. Ярова – доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології та психології Національного університету «Одеська юридична академія»;

Harris Kevan – Assistant Professor of Sociology, the University of California (Los Angeles, USA);

Csepely Gyorgy – Chair of Interdisciplinary Social Research Doctoral program at Faculty of Social Science at Eotvos Lorand University (Budapest, Hungary);

Zelinska Maria – Doktor habilitowany, Professor, Director of Sociology Institute at Zielona Gora University (Zielona Gora, Poland);

Wedel Janine – Professor in the School of Public Policy at George Mason University (Fairfax, USA).

**Електронний журнал «S.P.A.C.E.» внесено до переліку наукових фахових видань,
в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт з політичних наук
на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук,
відповідно до Наказу МОН України від 22.12.2016 № 1604 (Додаток 9)**

Рекомендовано до поширення через
мережу Internet вченою радою Національного університету
«Одеська юридична академія» 24 жовтня 2017 р. (протокол № 2)

Сайт видання:
www.space.nuoua.od.ua

УДК 329.055.1, 437.6

А. Ю. Ключкович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри політології і державного управління
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРАВИЙ РАДИКАЛІЗМ І ЕКСТРЕМІЗМ У СУЧАСНІЙ СЛОВАЧЧИНІ

Постановка проблеми. Посилення правого радикалізму та екстремізму є очевидним трендом політичного розвитку у ряді країн Європейського Союзу. Міграційна криза, економічна нестабільність, дезінтеграційні процеси створюють поживний ґрунт для наростання ксенофобських, антиіммігрантських і євроскептичних настроїв. Не стала винятком і Словачка Республіка (далі – СР), де парламентські вибори 2016 р. стали успіхом, насамперед, крайніх правих сил. Важливим випробуванням для словацької демократії стануть регіональні вибори у листопаді 2017 р., оскільки в окремих регіонах вплив радикалів ще більш відчутний. Динамічність і складність цих процесів актуалізують дослідження проблеми правого радикалізму та екстремізму.

Стан опрацювання проблеми. Зростання електоральної підтримки праворадикальних партій поштовхнуло у політичній науці дискусію про причини їх успіху та можливі ризики для демократії. Різні аспекти розвитку правого радикалізму та екстремізму у Словаччині висвітлені у працях Г. Месежнікова [4], О. Гіарфашової [5], І. Дудінської та М. Цірнера [2]. Ключові питання, над якими замислюються науковці, стосуються причин і ризиків радикалізації словацького суспільства, місця ультраправих у політичній системі, шляхів протидії екстремізму. Попри актуалізацію проблеми радикалізму у загальноєвропейському контексті, в українській науці бракує як конкретно спрямованих досліджень діяльності суб'єктів словацької ультраправої сцени, так і комплексного аналізу розвитку правого радикалізму та екстремізму у Словаччині.

Метою статті є розкриття сучасного стану розвитку правого радикалізму та екстремізму у Словаччині, з'ясування основних причин і чинників зростання суспільної підтримки крайніх правих політичних сил.

Вклад основного матеріалу. Політичний радикалізм і екстремізм – це складні соціально-політичні явища, крайні прояви нонконформізму у політиці, що активізуються у суспільстві, насамперед, у кризові періоди розвитку. Але навіть у відносно стабільних європейських демократіях, таких як Словаччина, підтримка крайніх правих може швидко і несподівано зростати, що потребує особливої уваги як з боку державних структур, так і наукової спільноти.

Попри дослідницький, політико-правовий інтерес до даної проблематики, дефініція і співвідношення ознак правого радикалізму та екстремізму є неоднозначними. Спектр наукових підходів є чималим: від синонімізації та взаємозаміни цих термінів до їх протиставлення чи розгляду екстремізму як форми радикалізму. В інструментальному плані конструктивним видається підхід німецького дослідника Р. Штросса, який у рамках правого політичного спектра виокремлює радикалізм, що критикує, але сприймає демо-

кратичний конституційно-політичний устрій, та екстремізм, що його заперечує і протидіє [9, с. 17-18]. Ключовим є відношення політичного суб'єкта до демократичної системи, діяльність в її межах чи поза ними.

Схожим є підхід і Міністерства внутрішніх справ СР (далі – МВС СР) щодо рамкового співвідношення радикалізму та екстремізму. Антисистемна якість екстремізму відображена у «Концепції боротьби з екстремізмом у 2015–2019 рр.», де екстремістська діяльність характеризується ідеологічно вмотивованим деструктивним впливом на існуючу демократичну систему та її основні атрибути, а також на систему основних прав і свобод, гарантованих конституцією і міжнародними документами [3, с. 3]. У даному контексті акцентується увага на таких антидемократичних ознаках правоекстремістської ідеології та діяльності як антиплюралізм, антипарламентаризм, ксенофобія, расизм, антисемітизм, націоналізм, ревізіонізм, протизаконність, насилля та ін.

Сучасна ультраправа сцена Словаччини представлена різномірними акторами: політичні партії і громадські організації, формалізовані та неформальні об'єднання, неорганізовані групи і рухи, які мають чимало відмінностей у програмно-ідеологічних позиціях, статусі та впливі на політику. Загалом, впродовж існування самостійної Словачької Республіки (з 1993 р.) крайні праві партії та організації показали себе маргінальними й аморфними структурами, їх діяльність не була стабільною, а відносини між ними були ситуаційними та іноді мали конфліктний характер.

Нестабільну суспільну активність виявляли такі зареєстровані та неформальні утворення, як-от: «Словацький національний фронт», «Словацький світанок», «Словацька національна ліга», «Словацька патріотична організація – Гарда», «Національний опір Словаччини», «Товариство ім. Йозефа Тісо», «Національна стража», «Автономні націоналісти», «Єдність словацької молоді». У цьому неоднорідному конгломераті угруповань можна віднайти ідеї расизму, неонацизму, неофашизму, антисемітизму, історичного ревізіонізму та інші антидемократичні позиції. Частина з цих організацій вже не функціонує, активність інших важко відстежити через ситуаційний і неформальний характер їх діяльності.

На сучасному етапі чимало проблем для правоохоронних органів СР створюють радикальні футбольні фанати (т. зв. «hooligans»), які часто вдаються до насильницьких, протиправних дій, використовують правоекстремістську, неонацистську риторику і символіку. Найбільш відомими є угруповання «Ultras Slovan Presburg», «Ultras Spartak Trnava», «Ultras Košice».

Особлива увага МВС СР приділяється військово-спортивним організаціям («Група дії «Супротив», «Загін «Добровolecь», «Словацькі рекрути»). Попри

те, що діяльність цих організацій не несе виражену екстремістську спрямованість, вони інколи співпрацюють з ультраправими групами, а окремі їх представники пропагують екстремістські ідеї.

У Словаччині функціонують філії, місцеві організації іноземних суб'єктів з правоекстремістським ухилом. У даному аспекті варто виокремити словацьку філію міжнародної неонацистської мережі «Blood and Honour», пік активності якої припав на др. пол. 1990-х рр., а також місцеві організації угорської партії «Йоббік» («Рух за кращу Угорщину») та угорського «Молодіжного руху 64-х комітетів», які стоять на націоналістичних, ревізійністських позиціях і організують гучні акції, як правило, на півдні Словаччини.

На сучасному етапі серед зареєстрованих організацій, які згідно МВС СР мають правоекстремістські ознаки, найбільш активними є «Словацька громада», «Словацький Рух Відродження» та «Нова вільна Словаччина».

«Словацька громада» – це громадське об'єднання, що виникло у 1995 р. і, по-суті, заклало основи правого екстремізму у Словаччині. У риторичній та діяльній організації простежується антисистемний зміст і виражений словацький ультранаціоналізм з опорою на історичний ревізійнізм, антисемітизм, антиугорський і антиромський шовінізм. У 2005-2006 рр. на базі цього об'єднання функціонувала партія під назвою «Словацька громада – Національна партія», доки у травні 2006 р. не була заборонена Верховним судом СР як неконституційна та антидемократична політична сила.

«Нова вільна Словаччина» – громадська організація, яка офіційно діє з 2000 р. і зосереджується на національно-просвітницькій роботі, організації протестних акцій. Ідеологічний профіль організації базується на етнічному націоналізмі, євроскептицизмі, критиці НАТО та історичному ревізійнізмі.

«Словацький Рух Відродження» – зареєстроване у 2004 р. громадське об'єднання, яке у 2016 р. висловило наміри брати участь як політична сила у чергових виборах. Ідеологічний профіль організації окреслений словацьким націоналізмом, панславізмом, євроскептицизмом і антиамериканізмом.

Правий радикалізм у Словаччині не обмежується рухами чи громадськими організаціями, а шукає свій вираз на рівні політичних партій з метою впливу на систему державно-владних відносин у країні.

Одними з перших спробували репрезентувати націоналістичний спектр «Словацька народна партія», яка була створена у 1990 р., та «Словацька національна єдність», зареєстрована у 1991 р. Однак їх електоральна підтримка на парламентських виборах не виходила за межі 0,3% голосів, а у національних виборах 2010–2016 рр. вказані політичні суб'єкти взагалі участі не брали.

До крайніх правих в окремі періоди діяльності можна віднести «Словацьку національну партію» (СНП). З 1990 р. СНП брала участь у всіх виборчих кампаніях національного рівня, неодноразово здобуваючи представництво у парламенті: у 1990 р. – 22, 1992 р. – 15, 1994 р. – 9, 1998 р. – 14, 2006 р. – 20, 2010 р. – 9, 2016 р. – 15 депутатських мандатів [8].

У період 1994–1999 та 2003–2012 рр. успіхи і поразки СНП були пов'язані з її ексцентричним очільником

Яном Слотою. Під його керівництвом партія наповнила образ крайньої правої сили з опорою, насамперед, на націоналістичну лінію. У політичній риторичній партії простежувався антиугорський і антиромський шовінізм, ксенофобія, антисемітизм і гомофобія. Водночас у програмних документах СНП уникала положень екстремістського змісту, які могли б призвести до обмеження чи заборони її діяльності.

У жовтні 2012 р. партію очолив Андрей Данко, який взяв курс на зниження градусу націоналістичної риторичної, екстремних гасел і перетворення СНП у націонал-консервативну партію. Передвиборча програма партії на виборах 2016 р. не містила жодних антиугорських чи антиромських позицій, водночас наголос робився на охороні національної держави і хибності політики мультикультуралізму. Однією з ключових тез була протидія нелегальній імміграції у країну, що може створити загрозу для безпеки держави і порушити соціальну, культурну, етнічну і релігійну інтегрованість словацького суспільства [7, с. 11]. Значна увага приділяється критиці ЄС, необхідності його реформування, посилення суверенності країн-членів [7, с. 45]. Таким чином, націоналістична конфліктна лінія, яка була в основі формування ідеологічного профілю СНП у 1990-х рр., все-таки, зберігає своє значення і доповнена євроскептицизмом на сучасному етапі.

Попри свій національний радикалізм, СНП володіла визначеним коаліційним потенціалом впродовж свого функціонування і була членом урядових коаліцій за часів прем'єрства В. Мечіара (1992–1998 рр.), Р. Фіцо (2006–2010 рр.). З 2016 р. А. Данко є головою словацького парламенту, а СНП є членом діючої коаліції прем'єра Р. Фіцо, до якої входить зокрема і репрезентант угорської меншини партія «Міст», що свідчить про конструктивність позицій СНП у національному питанні. На відміну від поміркованості СНП в останні роки посилюється національний радикалізм іншого представника угорської меншини – «Партії угорської общини», яка має електоральний потенціал на рівні 4-5% голосів, але впродовж виборчих циклів 2010–2016 рр. не здобувала представництво у національному парламенті.

На сучасному етапі найбільш резонансною і успішною у політичному плані правоекстремістською організацією є «Котлеба – Народна партія Наша Словаччина» (далі – «Котлеба – НП НШ»). Партія зареєстрована у 2010 р. і брала участь у трьох парламентських виборах, постійно нарощуючи свій електоральний потенціал: 2010 р. – 1,33%, 2012 р. – 1,58%, 2016 р. – 8,04% голосів і 14 мандатів [8]. Важливим успіхом партії стала перемога її лідера Маріана Котлеби на виборах голови Банськобистрицького самоврядного краю у 2013 р. У другому турі М. Котлеба з результатом 56% голосів переміг кандидата від влади В. Манька, якого підтримували ще ряд політичних партій.

На парламентських виборах 2016 р. партія «Котлеба – НП НШ», попри соціологічні прогнози, пододала 5%-й виборчий поріг і тепер представлена у національному парламенті. Успіх «котлівців» є відчутним і у регіональному масштабі, оскільки виборчий бар'єр вони подолали у всіх краях, окрім Братиславського (4,7%). Результати виборів 2016 р. і успіх партії «Котлеба – НП НШ» стали несподіванкою і своєрідним

шоком для словацького суспільства. У цьому зв'язку словацькі мас-медіа і політики не обмежували себе у політичній коректності, прямо означаючи партію як неонацистську і неофашистську. Словацький дослідник Г. Месежніков підтверджує, що угруповання М. Котлеби дійсно ідеологічно поєднує у собі багато ознак фашизму та нацизму: опір демократії і свободі, відкритий расизм, антисемітизм, ісламофобія, гомофобія, схвалення тоталітарних практик минулого, культ насильства та фізичної сили, історичний ревізіонізм [4, с. 3].

Ідеологічний профіль партії – це суміш ультра націоналізму, популізму, євроспептицизму та антиглобалізму. Акумулюючи протестний потенціал, партія Котлеби у передвиборчій програмі «10 пунктів за Нашу Словаччину» [1] зосередила свою радикальну критику на трьох ключових напрямках: національному (ромська меншина та мусульманські іммігранти), державно-владному (мейнстрімні партії і політики) та міжнародному (ЄС, США і НАТО).

Партія стоїть на позиціях історичного ревізіонізму, захоплюючись діяльністю Й. Тісо і режимом Словацької республіки 1939–1945 рр. «Котлебівці» вважають себе правонаступниками Глінкової словацької народної партії, адаптувавши її символіку, стиль і риторичку до сучасних умов. Також слід зазначити, що М. Котлеба підтримує імперську політику В. Путіна.

У практичній площині екстремізм партії проявляється в організації протестних антиіммігрантських, антиромських акцій і демонстрацій. Наприклад, під лозунгами забезпечення громадської безпеки «котлебівці» здійснювали антиромські рейди, організували громадські патрулі, створювали напіввоєнізовані структури, які були оголошені поза законом. Вступивши до парламенту, партія «Котлеба – НП НШ» пріоритетним вважає парламентський спосіб впливу на владу, що значно послаблює радикалізм її гасел і діяльності. На сучасному етапі партія мало впливає на державну політику СР, оскільки знаходиться у політичній ізоляції і володіє нульовим коаліційним потенціалом.

У травні 2017 р. Генеральний прокурор СР зробив подання до Верховного суду щодо розпуску партії. При цьому прокуратура підготувала чимало доказів стосовно того, що партія Котлеби – це екстремістська політична сила з фашистськими тенденціями розвитку. Відповідно до позиції Генеральної прокуратури партія за своєю програматикою та діяльністю є антиконституційною, порушує словацькі закони та міжнародні договори, а її метою є ліквідація нинішньої демократичної системи СР [6]. Станом на вересень 2017 р. рішення у цій справі ще не було прийнято Верховним судом.

Зростання популярності радикальних гасел і електоральної підтримки правих екстремістів зумовлено комплексом причин і чинників.

Насамперед, варто наголосити на політичному відчуженні та низькій довірі частини словаків до політичної еліти та мейнстрімних партій, що пов'язано як з резонансними фактами корупції, зловживанням владою, так і нездатністю вирішити важливі суспільні проблеми. За дослідженнями Global Competitiveness, 2016 р. з 34 країн ОЕСД Словаччина є передостанньою за довірою громадян до діючих політиків [10].

Придатну соціальну базу для правих екстремістів становлять маргіналізовані прошарки населення, які невдоволені своїм соціально-економічним становищем і шукають легких шляхів розв'язання складних проблем. Під впливом євроінтеграційних і глобальних чинників словацька економіка реструктуризується і вимагає мобільної, флексібільної робочої сили. Нездатність індивідів адаптуватися до нових швидкозмінних умов посилює психічний стан депривації та фрустрації, що знаходить політичний вихід у підтримці доволі простих популістичних і націоналістичних гасел радикалів та їх харизматичних вождів [2, с. 96].

Сприяють поширенню екстремізму ісламофобія та панічна реакція на наплив до ЄС мігрантів з мусульманських країн, що підсилюється істерією як з боку екстремістів, так і владних партій. У даному контексті також актуалізуються ксенофобські гасла проти ромської національної меншини, які знаходять підтримку у частини населення депресивних районів з традиційними антиромськими настроями. В умовах зростання безробіття соціальне забезпечення іммігрантів і ромів стає сприйнятливим предметом критики з позицій соціально-економічного шовінізму.

Інша сприятлива тема для спекуляцій правих сил – це страх втрати національних, культурних цінностей внаслідок посилення глобалізаційних, інтеграційних процесів, реалізації політики мультикультуралізму і зростання впливу наднаціональних інституцій. Актуалізується значення гасел і акцій, спрямованих на пробудження і захист національної самобутності словаків. У риторичці націоналістів використовуються суперечливі етностереотипи, особливості історичної свідомості та політичної культури словаків, де знайшли позитивну інтерпретацію окремі складні сторінки історії (наприклад, Словацька республіка 1939–1945 рр.), а також міфологізація етногенези словаків. Через організацію акцій з вшанування визначних національних дат, історичних місць (наприклад, Девінський град) і відомих особистостей (наприклад, Л. Штур, М. Р. Штефаник) праві радикали формують у громадськості хибний образ про себе як захисників і носіїв традиційних національних цінностей, тим самим легітимізуючи свою діяльність. Етнонаціональні спекуляції особливо впливають на молодь, зумовлюючи її радикалізацію і опозиційну реакцію.

У даному контексті варто виокремити ситуативний чинник виборів 2016 р.: на користь екстремістів вплинула активізація електоральної участі громадян, які на виборах 2012 р. не голосували, а також молоді, що вперше голосувала і підтримала радикальні гасла. Наприклад, партія «Котлеба – НП НШ» отримала 22,7% виборців віком 18-21 років, що є найвищим показником серед усіх політичних партій [5, с. 29].

Сучасним трендом у поширенні поглядів і закликів радикальних спільнот є переміщення екстремізму з «вулиці» до «віртуального простору» у соціальні мережі, де важко відстежити його джерела, контролювати вплив і динаміку. Інформаційні та маркетингові технології, підтримка з-за кордону, залучення професіоналів (у т. ч. юристів, політтехнологів) дозволяють екстремістським групам досягати бажаного результату і при цьому залишатися у правовому полі. Як показав досвід минулих років у Словаччині є недостатньо

ефективними державний контроль та інституційні обмеження щодо утворення і діяльності екстремістських організацій, що створює умови для поширення їх поглядів, проведення заходів і здобуття суспільної підтримки. МВС СР очікує у майбутньому активізацію зусиль правоекстремістських груп щодо політичної інституціоналізації, розширення членської бази, легітимізації ідеології та посилення співпраці ультранаціоналістів на міжнародному рівні [3, с. 25].

Успіх протестних і правоекстремістських сил у Словаччині ставить перед громадськістю серйозні питання стосовно майбутнього демократії у країні. У даному контексті Г. Месежніков зауважує: «Не треба закривати очі перед реальністю і визнати, що після більш ніж чвертьстолітньої політичної та економічної трансформації значна частина словацького суспільства має проблеми з демократичною системою, з універсальними цінностями людських прав, з розумінням рівності громадян, із західним спрямуванням держави» [4].

Словацьке суспільство після виборів 2016 р. на різних рівнях почало давати відповіді на відкриті питання. Вступ партії Котлеби до парламенту викликав протести з боку демократично мислячих громадян. Наприклад, відразу після виборів (7 березня 2016 р.) у Братиславі відбулася кількатисячна демонстрація «Антифашистська мобілізація – ніколи не пройдете!».

Проблематиці екстремізму почали приділяти посилену увагу словацькі медіа, політики, учені, громадські організації, які прискіпливо відстежують і аналізують діяльність крайніх правих організацій та їх представників.

Владна коаліція включила боротьбу з екстремізмом до урядової програми на 2016–2020 рр., а Міністерство освіти СР зайнялось розробкою змін до навчальних програм з метою поглибленого вивчення учнями тем з історії недемократичних режимів, Голокосту та громадянської освіти. В урядовому документі «Концепція боротьби з екстремізмом у 2015–2019 рр.» передбачено комплекс заходів у чотирьох ключових напрямках: 1) посилити несприйнятливості громадськістю недемократичних ідеологій; 2) підвищити обізнаність про прояви і соціальні загрози екстремізму і наслідки радикалізації; 3) ефективно контролювати екстремістські групи та виявляти злочини на ґрунті екстремізму, переслідувати їх виконавців; 4) забезпечити інституційний і кадровий потенціал у сфері захисту конституційного устрою та державної безпеки [3, с. 6-7]. Важливо, що на інституційному рівні Словаччиною взято курс на вдосконалення «протиекстремістського» законодавства і вже 25 жовтня 2016 р. парламент вніс відповідні зміни до Кримінального кодексу.

Висновки. Під впливом комплексу чинників у сучасній Словаччині зростає популярність націоналістичних ідей, антисистемних гасел і підтримка крайніх правих сил, що їх пропагують. Впродовж останнього десятиліття ультраправі сили з маргінальних екстремістських груп трансформувалися в офіційні організації, політичні партії і навіть здобули представництво у національному парламенті. Водночас, попри присутність у парламенті, партія Котлеби знаходиться,

по суті, у політичній ізоляції і мало впливає на процес прийняття державних рішень. Але варто взяти до уваги, що ультраправими визначено курс на послаблення своєї антисистемної риторики у контексті інтеграції у політичну систему СР. В умовах кризи політики мейнстрімних партій цілі ультраправих у більш поміркованій формі можуть підтримати чимало словаків. За цих обставин актуалізується питання комплексної протидії радикалізму та екстремізму, що підкреслює значення подальших наукових розвідок у даному напрямку.

Література

- 10 bodov za naše Slovensko! Volebný program politickej strany Kotleba – Ludová strana Naše Slovensko, 2016 [Електронний ресурс] – 4 S. – Режим доступу: <http://www.naseslovensko.net/>.
- Dudinská I. Prečo volíme pravicových extrémistov? / I. Dudinská, M. Cimer // Extrémizmus a radikalizmus – stare fenomény v nových kontextoch. – Prešov : Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, 2016. – S. 90-98.
- Koncepcie boja proti extrémizmu na roky 2015 – 2019. Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 129 z 18. marca 2015. – 27 S.
- Mesežnikov G. Slovenské voľby 2016: šok pre slovenskú demokraciu [Електронний ресурс] / G. Mesežnikov. – Режим доступу: <http://cz.boell.org/cs/2016/03/22/slovenske-volby-2016-sok-pre-slovensku-demokraciu>.
- Mesežnikov G. Súčasný pravicový extrémizmus a ultranacionalizmus na Slovensku: Stav, trendy, podpora / G. Mesežnikov, O. Gyárfášová. – Bratislava : Inštitút pre verejné otázky, 2016. – 51 S.
- Mikušovič D. Čiznár podal na Najvyšší súd podnet na zrušenie Kotlebovej LSNS [Електронний ресурс] / D. Mikušovič. – Режим доступу: <https://dennikn.sk/775198/ciznar-podal-na-najvyssi-sud-podnet-na-zrusenie-kotlebovej-lsns/>.
- SNS. Volebný program pre silný štát 2016 – 2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.sns.sk/engine/assets/uploads/2016/01/volebny_program.
- Štatistický úrad SR [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://slovak.statistics.sk>.
- Stöss R. Rechtsextremismus im vereinten Deutschland / R. Stöss. – Berlin : Toennes satz+druck GmbH, 2000. – 188 S.
- The 11 richest countries where people have the least trust in their politicians [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.businessinsider.com/>.

Анотація

Ключович А. Ю. Правий радикалізм і екстремізм у сучасній Словаччині. – Стаття.

У статті проаналізовано сучасний стан розвитку правого радикалізму та екстремізму у Словацькій Республіці. Досліджується електоральний успіх крайніх правих політичних сил на останніх парламентських виборах у Словаччині та риторика, що використовувалася ними під час виборчих кампаній. З'ясовано вплив політичних, соціально-економічних, національно-культурних і глобальних факторів на поширення правоекстремістських ідей. Автор дійшов висновку, що «Котлеба – Народна партія Наша Словаччина», попри зростання підтримки виборців, на сучасному етапі не відіграє значної ролі у формуванні державної політики Словацької Республіки, оскільки партія знаходиться у фактичній ізоляції у рамках існуючої політичної системи.

Ключові слова: правий радикалізм, екстремізм, крайні праві політичні партії, «Котлеба – Народна партія Наша Словачина», Словацька Республіка.

Аннотация

Ключкович А. Ю. Правый радикализм и экстремизм в современной Словакии. – Статья.

В статье проанализировано современное состояние развития правого радикализма и экстремизма в Словацкой Республике. Исследуется электоральный успех крайне правых политических сил на последних парламентских выборах в Словакии и риторика, которая использовалась ими во время избирательных кампаний. Выяснено влияние политических, социально-экономических, национально-культурных и глобальных факторов на распространение правоэкстремистских идей. Автор пришел к выводу, что «Котлеба – Народная партия Наша Словакия», несмотря на рост поддержки избирателей, в настоящее время не играет значительной роли в формировании государственной политики Словацкой Республики, поскольку партия находится в фактической изоляции в рамках существующей политической системы.

Ключевые слова: правый радикализм, экстремизм, крайне правые политические партии, «Котлеба – Народная партия Наша Словакия», Словакия.

Summary

Klyuchkovych A. Yu. Right-wing radicalism and extremism in modern Slovakia. – Article.

The article deals with modern state of development of the right-wing radicalism and extremism in Slovak Republic. The electoral successes of far-right during last parliamentary elections in Slovakia as well as the rhetoric of their electoral campaigns are studied. The impact of political, socio-economic, national-cultural and global factors on the propagation of right-wing extremist ideas has been studied. The author concludes that the «Kotleba – People's Party Our Slovakia», despite the rise of popularity among the voters, at the modern stage doesn't play significant role in the formation of the state policy of the Slovak Republic, because it is in actual isolation within the framework of the existing political system.

Key words: right-wing radicalism, right-wing extremism, far-right political parties, Kotleba – People's Party Our Slovakia, Slovak Republic.

ЗМІСТ

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНОЇ НАУКИ

<i>А. В. Бортнікова</i>	
Концептуальні засади місцевого самоврядування у творчій спадщині Михайла Драгоманова.....	4
<i>О. С. Гайко</i>	
Траєкторія розвитку пострадянського простору у контексті особливостей радянської модернізації: макроісторична перспектива.....	9
<i>Ю. С. Кондратюк</i>	
Теорія і практика українського націоналізму Миколи Сціборського.....	13
<i>Г. М. Марінова</i>	
Анархічний тип політичної свідомості та її носії.....	17
<i>І. З. Харечко</i>	
Концептуальний зміст постфемінізму.....	21

ПОЛІТИЧНІ ІНСТИТУТИ ТА ПРОЦЕСИ

<i>І. В. Олефір</i>	
Еволюція інформаційного суспільства в Україні.....	26
<i>О. М. Рижук</i>	
Особливості інформаційних війн у сучасному інформаційному середовищі.....	30
<i>Н. Стеркул</i>	
О реинтеграции Республики Молдова в условиях политической модернизации.....	34
<i>Е. А. Трофимов</i>	
Клерикализация российского социума как закономерность развития моноцентрической политики.....	39
<i>Б. А. Філатов</i>	
Сучасні європейські патріотичні сили: електоральні результати й інституційні орієнтації.....	45

ПОЛІТИЧНА КУЛЬТУРА ТА ІДЕОЛОГІЯ

<i>А. Ю. Ключкович</i>	
Правий радикалізм і екстремізм у сучасній Словаччині.....	50

ПОЛІТИЧНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ ТА ГЛОБАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

<i>Н. М. Андріянова</i>	
Методологічні основи трансформації збройних сил як провідного елементу сектору безпеки країни.....	56

ЕТНОПОЛІТОЛОГІЯ ТА ЕТНОДЕРЖАВНОЗНАВСТВО

<i>В. А. Явір</i>	
Реінтеграція: до проблеми визначення, суті та позиціонування у політиці України.....	64